

84(2Рос-Рух)
Б 59

ВИТАЛИЙ БИАНКИ



КЪЫСКЪАЧЛАР КЪАЙДА КЪЫШЛАЙЛАР

КЪРЫМ АССР ДЕВЛЕТ НЕШРИЯТЫ
1939

84(2Рос=Руч)6
Б59

Къыметли
Фонд

ВИТАЛИЙ БИАНКИ

КЪЫСКЪАЧЛАР КЪАЙДА КЪЫШЛАЙЛАР



КЪРЫМ АССР ДЕВЛЕТ НЕШРИЯТЫ
1939

И. Гаопралы адьма
къырымтатар
Джумхуриет
китапханеси

пр 14

пр 10

пр 04

пр. 99

КрТ 1866

ВИТАЛИЙ БИАНКИ

ГДЕ РАКИ ЗИМУЮТ

Переводчик *К. А. Мустафаев.*
Редактор перевода *З. Кеямов.*
Техредактор *А. Бондаренко.*



Сдано в производство 21/II 1939 г. Подписано к печати 27/IV 1939 г. Формат бумаги $70 \times 90 \frac{1}{16}$. Бум. лист. $\frac{5}{8}$. Учетн. авторских лист. 0,5. Печатн. лист. $1 \frac{1}{4}$.

В печати. листе. 17 тыс. зн. Крымгиз № 283. Уполн. Главлита Крым.

АССР № А-1458. Тираж 5000 экземпляров.

Гостиполитография. Симферополь, ул. Кирова, 23. Заказ № 895.

Ашханада курьсю устюнде ялпакъ бир сепет, плита устюнде—къазан, стол устюнде де балабан баяз чанакъ тура эди. Сепетте кыскъачлар, къазанда дарагъутлы ве тузлу кыайнагъан сув бар, чанакъта исе бир шей ёкъ эди.

Хозяйка кирип кельгенинен:

Бир дегенде—къолуны сепетке джиберди кыскъачны кыапкыачлап тутты;

Эки дегенде—кыскъачны къазангъа ташлады, о пишкенге кыадар бекледи ве учъ дегенде—кыскъачны кыашыкънен къазандан алып чанакъкыа кыойды.

Ве шай кетти ве кетти.

Бир—кыапкыачланып алынган кыара кыскъач мыйыкъларыны ачувланып кыыбырдатты, кыыскычыны керди ве кыуйругъуны саллады;

Эки—кыыскъач кыайнагъан сувгъа чомды, чапаланмакыны вазгечти ве кыызарды.

Учь — къызыл къыскъач чанакъ ичинде къыбырданмай ята, ве ондан був чыкъа эди.

Бир — эки—учь, бир — эки—учь,— сепетте къара къыскъачлар эп эксиле, къазанда сув къайнай ве буркъулдай, беяз чанакъ ичинде исе къызыл къыскъачларнынъ обасы эп осе эди.

Мына, сепетте тап сонъу бир къыскъач къалды.

Бир дегенде — хозайка оны пармакъларынен къапкъачлап алды.

Бу вакъыт онъа ашханадан бир шейлер айтып бакъырдылар.

Хозайка — акетем, акетем! Бу сонъкиси,— деди ве шашмалады:

Эки дегенде — къара къыскъачны чанакъ-къа ташлады, азачыкъ бекледи, къызыл къыскъачны къашыкъкъа илиштирип чанакътан алды ве учь дегенде, оны къайнагъан сувгъа ташлады.

Къызыл къыскъачкъа сыджакъ къазанда я да салкъын чанакъта ятмакънынъ ич бир фаркъы ёкъ эди. Къара къыскъач къазангъа тюшмеге де, — чанакъта ятмагъа да истемей.



О, дюньяда эр шейдензияде кыскъачлар кышлагъан ерде булунмакъ истей эди. Эм чокъ тюшюнип турмай—о озь кезинтисине башлады: артына чекелей-чекелей кетти.

О, кыбырдамай яткъан кызыл кыскъачларнынъ обасына сюрюнди ве оларнынъ астына джылышып барып сакъланды.

Хозяйка ашкъа дарагъут сепип яраштырып столгъа къойды.

Без чанакъта кызыл кыскъачлар ешилъ дарагъутнен пек дюльбер тура эдилер. Кыскъачлар лезетли эдилер. Мусафирлер ач эдилер. Хозяйка ишнен огъраша эди. Къара кыскъачнынъ чанакътан чыкып стол устуне тюшкенини ве артына чекелей-чекелей джылышып чанакъ тюбуне киргенини, ве андан да столнынъ четине къадар баргъаныны кимсе эсле-меди.

Стол тюбюдне исе, хозяинлернинъ столундан манъа бир шей тюшмезми экен,—деп мышычыкъ беклеп тура эди.

Бир даа, онынъ огюне—шалп!—этип къара, мыйыкълы бир шей тюшти.

Мышычыкъ онынъ кыскъач олгъаныны



бильмеди, балабан къара къонъуз белледи ве оны бурунынен тюртти.

Къыскъач арткъа чекильди.

Мышычыкъ онъа аягъынен токъунды.

Къыскъач къыскъычыны тикледи.

Мышычыкъ онынънен башкъа чыкъылмайджакъ,—деп къарарлаштырды, чевирильгенде, оны къуйругъынен сыйпады.

Къыскъач исе, бирден—жап!—этти къуйругъынынъ уджуны къыскъычларынынъ арасына алып сыкъты.

Бу ерде мышычыкъ насыл алда къалды! Мьяу!—деп куръсюге секирип минди. Мьяу!—деп куръсюден столгъа секирип минди. Мьяу!—деп столдан пенджере устюне секирип минди. Мьяу!—деп сонъ азбаргъа секирип чыкъты.

Мусафирлер: тут, тут—къутургъан!—деп багъырыштылар.

Лякин мышычыкъ зувулдап исардан атлап азбардан чыкъты, багъча ичине джоюлып кетти. Багъчада голь бар эди, эгер къыскъач къыскъычыны ачып онынъ къуйругъыны джибермеген олса, мышычыкъ мытлакъа сувгъа юварланаджакъ эди.

Мышычыкъ арткъа айланып секириклеп
эвге тайды.

Голь кучюк олып, ичи бус-бутюн когет ве
сазнен толу эди.

Онда къуйрукълы тенбель бакъалар, чабакъ
балыкълары ве чыкъ-чыкъ балабанлар яшай
эди. Оларнынъ яшайышы пек джансыкъкъан
яшайыш, даима бир тюрлю эди. Къуйрукълы
бакъалар юкъарыгъа ве тюпке, чабакъ балыкъ-
лары огге-арткъа догъру ялдайлар, чыкъ-чыкъ
балабанлар когет устюнде джылыша—бир кунь
устте джылышса экинджи куню—тюпке тюше-
лер.

Бирден сув шапрылды, къара тенли кимдир
сувдан бурьчюклер чыкъарып тюпке чомды.

Шу арада эр кес, оны бакъмагъа топ-
ланды—къуйрукълы бакъалар ялдап, чабакъ
балыкълары чапып кельди, тюптен исе чыкъ-
чыкъ балабанлар джылыштылар.

Эм акъикъатен сейир этильгендай шей:
онынъ мыйыкъ уджларындан башлап, къуйрукъ
уджларына баргъангъа къадар бутюн аза тени
къара къатты къылыфнен къаплангъан эди.
Онынъ кокрегини ве аркъасыны тегиз къатты



кѣабукъ кѣаплагѣан. Кѣатты гѣалсамаларынынъ алтындан индже пытачыкѣларнынъ устюнде кѣыбырмамай эки козь бакѣып тура эди. Узун ве тюз мыйыкѣлары огге догѣру сюнгю киби чыкѣып тура эди. Дѣрт чифт индже аякѣлары вилкачыкѣкѣа, эки кѣыскѣычы исе—тишли эки авузгѣа ошап тура эди.

Гольде яшагѣанлардан ич бириси даа бир кере кѣыскѣач корѣмеген эдилер ве эр бири авесленип, онѣа якѣынлаштылар.

Кѣыскѣач силькинди—эписи кѣоркѣушып арткѣа чекильдилер. Кѣыскѣач огдеки аягѣыны котерди, вилкасынен озь козюни тутты ве пытачыкѣларыны чекип темизлемеге башлады.

Бу, о кѣадар аджайип эди ки, эписи бир даа кѣыскѣачнынъ башына топландылар. Бир чабакъ балыгѣы исе атта онынъ мыйыгѣына барып токѣунды.

— Кѣыскѣач оны шымп!—этип кѣыскѣычынен кѣапкѣач этти ве матюв чабакъ балыгѣы эки парчагѣа болюнди.

Балычыкѣлар ве чабакъ балыкѣлары чешит тарафкѣа даркѣашып кѣачтылар. Ач кѣыскѣач исе ич бир сессиз ашанмагѣа башлады.



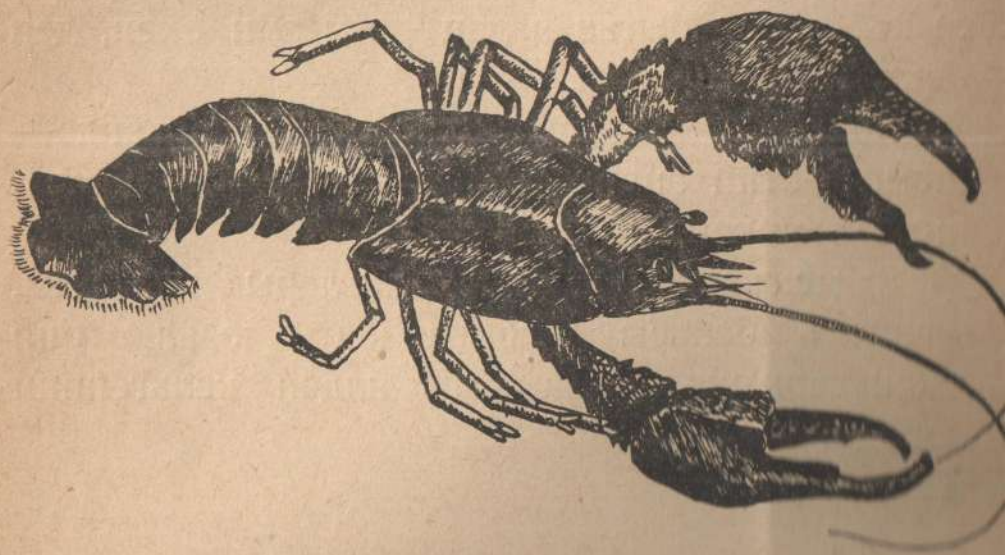
Къыскъач гольде токъ яшады. О, бутюн кунълери сазлыкъта раатланды. Геджелери кезе, мыйыкъларынен голь туюни, когетлерни тутып къарай ве яваш джылышкъан чыкъчыкъ балабанларны къыскъычынен къапкъач этип тута эди.

Къуйрукълы бакълар ве чабакъ балыкълары энди ондан къоркъа ве озълерине якъын кетирмей эдилер. Онъа чыкъ-чыкъ балабанлар да етерлик эди. О, оларны устылериндеки къабукъларынен берабер ашап джибере, онынъ къатты къылыфы да бойле ашлардан къаттылаша эди.

Лякин гольнинъ чюрюк суву сасыкъ эди. О, кене къыскъачлар къышлагъан ерлерде булунмакъ истей.

Бир кунъ акъшам ягъмур ягъмагъа башлады. О, бутюн гедже къуйып турды, сабагъа къадар гольнинъ суву котерильди, артылып кетти. Сув акъынтысы къыскъачны иликтирип алып кетип, гольден узакълаштырды, копюк ичине кирсетти, бир даа котерип алып эндекке ташлады.

Къыскъач къуванды, кенъ къуйругъыны



джайды, оны сувгъа шыпыртты ве артына чекелей-чекелей джылышып, ялдап кетти.

Лякин ягъмур токътады, эндек сайылашты—ялдамакъ зорлашты. Къыскъач джылышмагъа башлады.

О, чокъ джылышты. Куньдюз раатлана, гедже исе бир даа ёлуна девам эте. Биринджи эндек экинджисине, экинджиси учюнджисине, учюнджиси дёртюнджисине бурула—о эп къыбырдай, къыбырдай, джылыша, джылыша—ама ич бир якъкъа джылышып эндектен чыкып олалмайт.

Онунджы куню о, пек ач олгъаны алда бир тамыр тюбюне келип кирди. Янымдан бир чыкъ-чыкъ балабан джылышып, я бир бакъ, я бир бакъа ялдап кетмезми экен, деп беклемеге башлады.

Мына о, тамыр тюбюнде отургъанда—шомп!—этип эндек тарафтан агъыр бир шейнинъ тюшкенини эшитти.

Къыскъач бакъты: аякълары къыскъа, мышыкъ баласы боюнда кенъ юзюлю бир джанаварнынъ онъа таба ялдап кельгенини коръди.



Башкѡа вакѡытта олса кѡыскѡач, бойле бир джанавардан кѡоркѡып, кѡачар да эди.

Лякин—ачлыкѡ—шакѡа шей дегиль. Бир шейнен кѡарынны толдурмакѡ керек.

Кѡыскѡач бу джанаварны озѡ янындан кечкенде, онынѡ кѡалын тюклю кѡуйругѡыны кѡыскѡачынен кѡапкѡач этип сыкѡты. Ма-кѡаснен кескен киби кесип тюшюририм белледи. О исе, аксине чыкѡты. Бу джанавар—сусычавулы эди, бир силькинди ама, кѡыскѡач тамыр тюбюнден бир кѡушдай атылып кетти. Сычавул кѡуйругѡыны башкѡа тарафкѡа—тарс!—этип саллап ташлады ве кѡыскѡачнынѡ кѡыскѡычы ярысындан кѡопты.

Кѡыскѡач тюпке тюшти, шай да ятып кѡалды. Сычавул исе кѡуйругѡындаки кѡыскѡычнен ялдап кетти. Кене яхшы кѡыскѡачны сычавул кѡоркѡунчлы тишлери арасына алмады, эгер алгѡан олса, онѡа кѡатты кѡылыф да файда бермез эди.

Кѡыскѡач бир даа джылышмагѡа башлады.

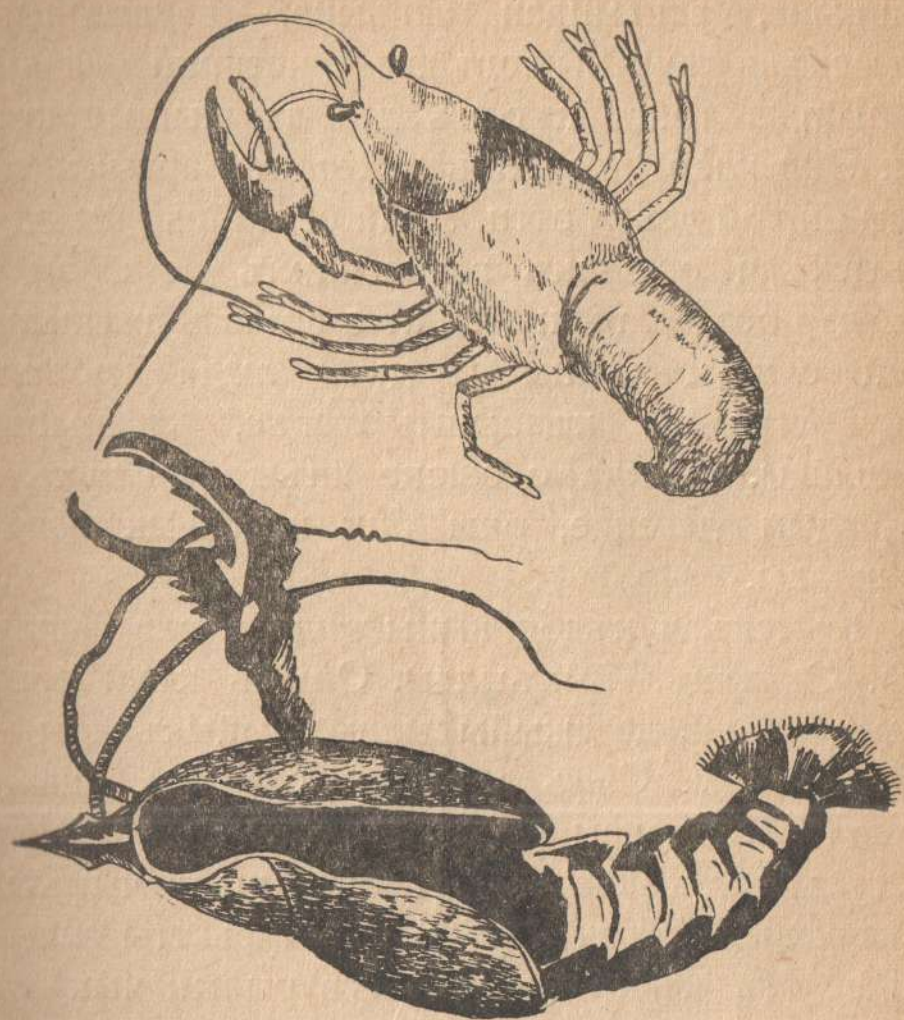
Бакѡа ятакѡ тапып, оларны ашады, сонѡ сазгѡа тюшти. Кѡыскѡач онѡа озѡ вилкычкѡлы аякѡларыны тыкѡып кѡарыштырмагѡа

башлады. Арттаки сол аягынен саздан къурт алып чыкъарды. Аягындан аягына, аягындан аягына, аягындан аягына, — авуштырып, къыскъач къуртны богъазына кетирип ёллады.

Бираз тойгъан сонъ даа джылышып кетти. Эндеклер бою олгъан кезинти артыкъ тамам бир ай девам этти. Энди сентябрь айы эди, къыскъач озюнинъ вазиетининъ осал, эм о къадар осал олгъаныны, атта артыкъ джылышмай башлагъаныны дуйды. Ялыда къумны къуйругъынен къарыштырмагъа, къазмагъа башлады. Къумда о озюне янъы бир чукъур къаздым дегенде, оны бир шей сыкъмагъа башлады.

Къыскъач къабугъыны ташламагъа башлады. О чалкъа йыкъылды. Онынъ къуйругъы де керильди, де джыйырылды, мыйыкълары да къалтырады. Сонъ о бирден созулды, онынъ къатты къылыфы къурсагъындан патлады, ве о гульгюли-къаве тюз къабугъындан чыкъты. Бу ерде къыскъач къуйругъыны къатты силькти ве озь къабугъындан сувурылып чыкъты. Джансыз мыйыкълы къатты къылыфы къобадан тюшти. О бош ве енгиль эди. Къатты





акъынты оны тюпке къакъып тюшюрди, коте-
рип алып кетти.

Балчыкъ къобада исе, джанлы къыскъач
ятып къалды — о энди о къадар йымшакъ ве
ярдымсыз къалды ки, оны чыкъ-чыкъ бала-
бан биле озь назик бойнузчыкъларынен санча
ве агъырта билир эди.

Куньлер эп оте, о исе даима арекетсиз ята.
Онынъ тени яваш - яваш къаттылашмагъа,
янъыдан къатты къылыфнен къапланмагъа
башлады. Къылыфы ялынъыз къара дегиль де
шимди къызыл-къаверенки тюсте эди.

Мына бир аджайип ал: сычавулнынъ къо-
паргъан къыскъычы янъыдан пек тез осьмеге
башлады.

Къыскъач ювасындан чыкъты ве янъы
къуветнен къыскъачлар къышлагъан якъкъа
кетти.

Сабырлы къыскъач эндектен-эндекке, озен-
чиктен - озенчикке джылышып кетти. Онынъ
къатты къылыфы къаралашты. Куньлер къыс-
къарды, ягъмур ягъды, сувда теректен тѣкюль-
ген енгиль алтын тюс япракълар ялдадылар.
Геджелери сув морт бузнен ортюле.

Озенчиклер озенчикке барып тѣкюле, озенчик озенге кѡшула.

Сабырлы кѡыскѡач озенчиклер бою ялдады, ялдады, энѡ сонѡунда ялылары балчыкѡлы олгѡан бир кенѡ озенге барып тѡшти.

Тик ялыда сув четинде кѡоба устюне кѡоба, кѡоба устюне кѡоба, кѡоба устюне кѡобалар—джап устюнде сувгѡа саркѡып тургѡан кѡарылгѡач юваларына ошап туралар. Эр кѡобадан кѡыскѡач бакѡып тура, мыйыкѡларыны кѡыбырдата, кѡыскѡычынен кѡоркѡута.

Текмиль бир кѡыскѡач шеэри.

Сеятчы кѡыскѡач кѡуванды. Ялыда бош ерчик тапты ве озюне раатлыкѡ бергендай уйгѡун юва-кѡоба кѡазды. Яхшы тойды ве аювнынѡ кѡобада яткѡаныдай, кѡышламагѡа ятты.

Эм вакѡты да эди: кѡар явды, сув бузлады.

Кѡыскѡач кѡобанынѡ агѡзыны озюнинѡ буюк кѡыскѡычынен тыкѡады,—онѡа бир то-кѡунып да бакѡ!

Шай этип юкѡлады.

Мына, бутюн кѡыскѡачлар бойле кѡышлайлар.

Фияты 50 кап.

44

21583



Госиздат Крымской АССР. Симферополь, ул. Горького, 5